

ธรรมนิติ
DHARMNITI

www.dst.co.th

ว่าด้วยการ สืบพยาน

คู่มือที่ขาดไม่ได้
สำหรับทนายความ

(พิมพ์ครั้งที่ 7)

โดย...ไพศาล พิษมงคล

Dharmniti Book Store

ร้านหนังสือธรรมนิตี

ศูนย์รวมหนังสือทางด้านบัญชีและภาษีมากที่สุด

ตัวแทนจำหน่ายหนังสือธรรมนิตี

ธรรมนิตี ประชาชื่น ซอย20 02-555-0713

**ศูนย์หนังสือ
จุฬา**

สาขาพระเกี้ยว 02-218-7001
 สาขาสยามสแควร์ 02-218-9881
 02-225-4433
 สาขา ม.นครสวรรค์ 055-260-162-5
 สาขา ม.เทคโนโลยีสุรนารี 044-216-131
 สาขา ม.บูรพา (จ.ชลบุรี) 038-394-855-9
 รร. นายร้อย (สร.จปร.) 037-393-036
 สาขา จตุรัสจามจุรี 02-160-5301-3
 สาขาหัวหมาก 02-374-1378
 สาขา ม.พะเยา 054-466-799
 054-466-800
 สาขา ม.เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 044-922-662-3

**ศูนย์หนังสือ
ม.ธรรมศาสตร์**

สาขาท่าพระจันทร์ 02-613-3890
 02-221-0633
 สาขารังสิต 02-564-4438
 ศูนย์ลำปาง 054-237-983

**ศูนย์หนังสือ
เนติบัณฑิตยสภา**

เนติบัณฑิตยสภา 02-887-6816
 02-887-6801-7 ต่อ 111

**ศูนย์หนังสือ
ม.เกษตรศาสตร์**

สาขาวิทยาเขตบางเขน 02-942-8063

AttOrney285

ชอยรามคำแหง 24/3 087-999-3997
 086-774-8337

**Pai Rin
Law Book**

ดีคณະนิติศาสตร์ ม.รามคำแหง 086-684-9672

ร้านหนังสือออนไลน์

LINE@ : DharmnitiBook

รองรับระบบปฏิบัติการ

iOS

Android

Windows

Oakbee

Truebook

Meb

CU-ebook

AIS Bookstore

Google Play

Book Dose

JD Central

Lazada

Shopee

ธรรมนิตี เป็นผู้จัดจำหน่ายหนังสือที่ธรรมนิตีเป็นผู้คิดขึ้นเอง
 และยังมีรับจัดทำฝ่ายหนังสือให้กับสำนักพิมพ์และองค์กรอื่นๆ
 เพื่อรองรับความต้องการของลูกค้า
 สนใจเป็นตัวแทนจัดจำหน่ายหนังสือธรรมนิตี
 โดยไม่จำเป็นต้องสต็อกสินค้า

ติดต่อ คุณลำปาง

☎ 02-555-0926

✉ lampang@dharmniti.co.th

ว่าด้วย
การสืบพยาน

คู่มือที่ขาดไม่ได้สำหรับทนายความ

ว่าด้วยการสืบพยาน คู่มือที่ขาดไม่ได้สำหรับทนายความ

โดย...ไพศาล พิชมงคล

พิมพ์ครั้งที่ 7 : กุมภาพันธ์ 2564

จำนวนพิมพ์ : 1,200 เล่ม

ราคา : 250 บาท

เจ้าของ : บริษัท ธรรมนิติ เพรส จำกัด

ที่ปรึกษา : ดารารัตต์ พิชมงคล

กองบรรณาธิการ : ศศิพินท์ อุษณีย์มาศ

ประสานงาน : ทิพสุคนธ์ วงษ์เมือง

พิสูจน์อักษร : ประพนอม เพ็ชรสมัย

ออกแบบปก : ปิติพัฒน์ อรุณวรวิวัฒน์

ได้รับอนุญาตจัดพิมพ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมายสงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
(ห้ามคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้โดยไม่ได้รับอนุญาต มิฉะนั้นจะถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย)

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ไพศาล พิชมงคล.

ว่าด้วยการสืบพยาน คู่มือที่ขาดไม่ได้สำหรับทนายความ.--พิมพ์ครั้งที่ 7.

-- กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ เพรส 2564. 204 หน้า

1. พยานหลักฐาน. 2. การซักพยาน. I. ชื่อเรื่อง

347.06

ISBN 978-616-302-210-3

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

บริษัท ธรรมนิติ เพรส จำกัด

เลขที่ 178 อาคารธรรมนิติ ชั้น 4 ซอยเพิ่มทรัพย์ (ประชาชื่น 20) ถนนประชาชื่น

แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ 10800 โทรศัพท์ 02-555-0713 โทรสาร 02-555-0728

คำนำพิมพ์ครั้งที่ 7

หนังสือว่าด้วยการสืบพยานเป็นหนังสือคู่มือสำคัญในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพของนักกฎหมาย โดยเฉพาะทนายความ ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2523 และได้จัดพิมพ์มาแล้วรวม 6 ครั้ง ดังนั้น ครั้งนี้จึงเป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ 7 โดยสำนักพิมพ์ธรรมนิติเป็นผู้ดำเนินการจัดพิมพ์

การที่หนังสือเล่มหนึ่งได้รับความนิยมและต้องจัดพิมพ์เพิ่มเติมต่อเนื่องมาหลายครั้งก็ย่อมเป็นสัญญาณแห่งความหมายและคุณค่าอยู่ในตัว เหตุผลหนึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากหนังสือตำรับตำราเกี่ยวกับวิชาว่าความ โดยเฉพาะว่าด้วยการสืบพยานนั้นมีน้อยมาก เพราะบรรดานักกฎหมายที่มีอยู่เป็นจำนวนมากก็มิได้มีมากนักที่ประกอบอาชีพทนายความ และผู้ที่เป็นทนายความก็มีการกิจมาก จึงแทบไม่มีผู้ใดมีเวลาหรือคิดอ่านเขียนตำรับตำราขึ้นเป็นหลักปฏิบัติ จึงเป็นเหตุที่ทำให้หนังสือในลักษณะนี้ขาดแคลน และกลายเป็นที่ที่ต้องการ

การสืบพยานเป็นกระบวนการพิจารณาสำคัญและเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของทนายความ เพราะเป็นกระบวนการที่จะนำข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับประเด็นพิพาทระหว่างคู่ความเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งศาลจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัยพิพาทภาคดี ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่าศาลต้องวินิจฉัยพิพาทภาคดีไปตามพยานหลักฐาน ดังนั้น การนำพยานหลักฐานคือทั้งพยานและหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นไปตามหลักกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานเกี่ยวกับการนำสืบพยาน และการรับฟังพยานหลักฐานได้สมบูรณ์เพียงใด ก็ย่อมมีผลต่อแพ้ชนะคดีเพียงนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ทนายความมีกระบวนการงานสำคัญสี่กระบวนการ คือ

กระบวนการแรก ได้แก่ การสอบข้อเท็จจริงเพื่อทราบถึงเรื่องราวความเป็นมาของข้อพิพาท เพื่อใช้ในการปรับบทกฎหมาย ตลอดจนพยานและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการคาดคะเนว่ากรณีนี้จะมีการยกข้ออ้างข้อเถียงในประการสำคัญเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งจะเป็นทางให้การสอบข้อเท็จจริงเป็นไปโดยครบถ้วนสมบูรณ์ ลีนกระแสความ โดยเฉพาะจะทำให้ได้ทราบว่าข้อเท็จจริงของเรื่องนั้นเป็นคุณแก่ฝ่ายใด เพื่อประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวความ

กระบวนการที่สอง ได้แก่ การทำคำคู่ความ ไม่ว่าจะเป็นการทำคำฟ้อง คำให้การ คำร้องสอด หรือคำร้องขอต่าง ๆ ซึ่งเป็นเสาหลักแห่งคดี ไม่ว่าจะเป็ นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย หรือเป็นกรณีไม่มีข้อพิพาทก็ตาม ซึ่งคำคู่ความ ทั้งหมดนั้นต้องตั้งอยู่บนหลักฐานแห่งข้อเท็จจริงที่ได้สอบข้อเท็จจริงไว้ นั่นเอง ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญมาก เพราะส่งผลโดยตรงต่อการแพ้ชนะของคดี ในบางครั้งเพียงแค่ยื่นทำและยื่นคำคู่ความก็ปรากฏผลแพ้ชนะคดีแล้ว

กระบวนการที่สาม ได้แก่ การสืบพยาน ซึ่งเป็นกระบวนการนำข้อเท็จจริง เข้าสู่ศาลเพื่อพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อเถียงตามภาระการพิสูจน์ในประเด็นพิพาทและ ตามหน้าที่นำสืบที่ศาลได้กำหนดไว้ เป็นกระบวนการในการนำพยานและหลักฐาน เข้าสู่สำนวนความของศาล ซึ่งมีกระบวนการที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการสืบพยาน ซึ่งกฎหมาย วิธีพิจารณาอื่น ๆ ถ้าหากไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องการสืบพยานแล้ว ก็จะใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการสืบพยานเป็นหลักเสมอ

ซึ่งหนังสือว่าด้วยการสืบพยานเล่มนี้จะเป็นคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ใน กระบวนการนี้ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะแก่ผู้ที่ประกอบ อาชีพทนายความ หรือแม้แต่ผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายหรือนิติกร ก็มีความ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ เพื่อจะได้เตรียมความคิด เตรียมการปฏิบัติในกรณี ที่ทั้งหลายที่กระทำว่าจะสามารถใช้เป็นพยานหรือหลักฐานในอนาคตหากว่า มีข้อพิพาทได้อย่างไร

กระบวนการที่สี่ ได้แก่ กระบวนการอุทธรณ์ ฎีกา และการบังคับคดี ซึ่งเป็น กระบวนการพิจารณาหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาคดีแล้ว

กระบวนการทำงานทั้งสี่กระบวนการนี้ การสืบพยานเป็นกระบวนการที่แสดง บทบาทของทนายความได้มากที่สุด ความองอาจสง่างามของทนายความ จะปรากฏขึ้นจากการเขียนคำคู่ความที่มีความแจ่มชัด และยืนอยู่กับหลัก แห่งความยุติธรรม และจากการซักพยานหน้าบัลลังก์ของศาล ตลอดจน การแถลงใดๆ ต่อหน้าคู่ความและพยานต่อหน้าศาล คำกล่าวที่ว่าทนายจะสง่างาม ในสนามรบเป็นฉันใด ทนายความก็จะมีความสง่างามต่อหน้าบัลลังก์ศาลฉันนั้น และเหตุปัจจัยที่จะทำให้ทนายความมีความสง่างามเช่นนั้นก็คือการทำหน้าที่ ในกระบวนการสืบพยานนั่นเอง

นับแต่หนังสือว่าด้วยการสืบพยานได้จัดพิมพ์เป็นครั้งแรกมาถึงบัดนี้เป็นเวลาเนิ่นนานปี ได้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีสบัญญัติและที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานมาโดยลำดับ ซึ่งต้องขอขอบคุณ คุณนราธิป เทพานนท์ ทนายความอาวุโสของสำนักกฎหมายธรรมนิติและคณะทนายความที่ได้ช่วยปรับปรุงให้สอดคล้องกับบทกฎหมายที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม

โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ได้มีการนำวิธีพิจารณาแบบใหม่ขึ้นมาใช้บางส่วนแล้ว รวมทั้งการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ดังเช่น ทนายความสามารถจัดทำคำเบิกความชั้นซักถามส่งศาลโดยไม่ต้องซักถามพยาน จึงคงเหลือแต่การซักค้านและการถามถึงเท่านั้น แต่แม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขวิธีปฏิบัติดังกล่าว แต่หลักการทั้งหลายในหนังสือว่าด้วยการสืบพยานก็ยังคงมีความทันสมัยและสมบูรณ์ ทั้งอาจจะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้มากขึ้น ดังเช่นกรณีซักถาม ซึ่งแต่ก่อนนี้จะต้องถามปากเปล่าและพยานจะต้องตอบคำถามนั้นโดยห้ามมิให้ใช้คำถามนำ ซึ่งบางครั้งพยานก็ไม่สามารถตอบตามที่ต้องการได้ และเมื่อปรับปรุงวิธีพิจารณาในเรื่องนี้ในบัดนี้เมื่อทำความเข้าใจกับพยานให้ถูกต้องแล้วก็สามารถจัดทำคำเบิกความที่ตอบการซักถามส่งต่อศาลได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

จึงเป็นที่หวังว่าหนังสือว่าด้วยการสืบพยานเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ท่านผู้ศึกษาได้ตามสมควร ดังเช่นที่ปรากฏมาแล้ว และต้องขออุทิศคุณงามความดีจากการเขียนและพิมพ์หนังสือนี้แก่ท่านบุญชัย ชันธิวิทย์ อดีตประธานสภากรรมการ บริษัท ธรรมนิติ จำกัด (มหาชน) ท่านประดิษฐ์ เปรมโยธิน ผู้สถาปนาสำนักกฎหมายธรรมนิติ ตลอดจนครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชากฎหมายให้แก่ผู้เขียนหนังสือนี้

นายไพศาล พิษมงคล

19 มกราคม 2564

สำนักกฎหมายธรรมนิติ สำนักงานประชาชน
เลขที่ 178 อาคารธรรมนิติ ชั้น 3 ซอยเพิ่มทรัพย์ (ประชาชน 20)
ถนนประชาชน แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800
โทร. 02-596-0500 โทรสาร 02-680-9777

E-mail : paisal@dharmniti.co.th www.facebook.com/Paisal.Fanpage

Contents

บทที่ 1	หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงและหน้าที่นำสืบก่อนหลัง	13
	ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	
	- การกระการพิสูจน์ตามมาตรา 84/1 เป็นคนละเรื่องกับหน้าที่นำสืบก่อนหลัง	16
บทที่ 2	การนำพยานมาสืบ	21
	- จะนำพยานมาศาลเมื่อใด	34
	- วิธีการนำพยานมาศาล	35
	- พยานที่คู่ความสามารถนำมาศาลได้เอง	35
	- พยานที่จะนำมาศาลได้โดยต้องอาศัยอำนาจศาล	37
บทที่ 3	การถามพยาน	43
	- ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับการถามพยาน	44
	- ว่าด้วยการถามซ้ำ	48
	- การป้อนคำถาม	53
	- การถามซ้ำกับการถามค้าน	55
	- การนำพยานเอกสารประกอบการซัก	56
บทที่ 4	การถามค้าน	61
	- เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับการถามค้าน	62
	- การถามค้านเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่	63
	- การใช้เอกสารประกอบการถามค้าน	65
	- การใช้เอกสารประกอบการถามค้านแบบหักคำพยาน	67

บทที่ 5 การถามคำถาม (ต่อ)

- ว่าด้วยการถามคำถามทำลายน้ำหนักราคาพยาน
ปากที่กำลังเบิกความ 70
- แนวการถามคำถามทำลายน้ำหนักราคาพยานปากที่กำลังเบิกความ 70
- แนวการถามคำถามให้เห็นว่าพยานมีอคติ 71
- แนวการถามคำถามให้เห็นว่า ฐานะของพยานไม่น่าเชื่อถือ 80
- แนวการถามคำถามให้เห็นว่า โอกาสรู้เห็นในเรื่องที่พยานเบิกความไม่น่าเชื่อถือ 85
- แนวการถามคำถามให้เห็นว่าข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความไม่น่าเชื่อถือ 93
- ที่ว่าข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความขัดต่อเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ 103
- ที่ว่าข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความขัดต่อธรรมชาติ 104
- ที่ว่าข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่ทราบโดยทั่วไป 107
- แนวการถามคำถามให้เห็นว่าความรู้ของพยานไม่น่าเชื่อถือ 109
- แนวการถามคำถามให้เห็นว่าความชำนาญของพยานไม่น่าเชื่อถือ 113
- ว่าด้วยการถามคำถามทำลายน้ำหนักราคาพยานปากอื่น 119
- การเตรียมตัวของทนายความ 121
- แนวคำถามคำถามทำลายน้ำหนักราคาพยานปากอื่น 122
- แนวคำถามคำถามในเรื่องเวลา 122
- แนวคำถามคำถามในเรื่องสถานที่ 124
- แนวคำถามคำถามในเรื่องเหตุการณ์ 127
- แนวคำถามคำถามในเรื่องที่มาแห่งข้ออ้าง 129
- แนวคำถามคำถามในเรื่องประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า 132

Contents

บทที่ 6 การถามค้าน (ต่อ)	135
- ว่าด้วยการถามตัดพยานที่จะสืบต่อไป	136
- การถามค้านว่าพยานที่จะมาเบิกความต่อไปไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์	139
- การถามค้านว่าพยานที่จะมาเบิกความต่อไปไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์	141
- ว่าด้วยการถามค้านพยานเพื่อให้เจือสมคำพยานฝ่ายตน	143
- ข้อเท็จจริงที่เรียกว่า “เจือสม” ได้มาจากไหน	144
- การเตรียมการถามค้านเพื่อให้ข้อเท็จจริงมาเจือสมคำพยานฝ่ายตน	145
- ว่าด้วยการถามค้านเพื่อสิทธิในการนำพยานมาสืบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 89	147
บทที่ 7 การถามพยานประักษ์	157
- การรับฟังคำพยานประักษ์	161
- พยานประักษ์มาสู่ศาลได้อย่างไร	162
บทที่ 8 การถามตึง	165
- ผู้มีสิทธิถามตึงพยาน	166
- ข้อจำกัดในการถามตึงพยาน	166
- คำถามที่เกี่ยวกับคำเบิกความพยาน ตอบคำถามค้านคืออะไร	168
- ตัวอย่างคำถามตึง สำหรับกรณีที่ทนายความอีกฝ่ายหนึ่งถามค้าน เพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานปากอื่น	172

- ตัวอย่างคำถามติง สำหรับกรณีที่ทนายความอีกฝ่ายหนึ่งถามค้าน เพื่อให้เจือสมพยานที่ฝ่ายเขาจะนำสืบต่อไป	174
บทที่ 9 การเผชิญสืบ	177
- การเผชิญสืบต้องระบุพยาน	178
- การเผชิญสืบพยานบุคคล	179
- การเผชิญสืบสถานที่หรือวัตถุพยาน	180
- การเผชิญสืบบุคคลประกอบสถานที่หรือวัตถุ	182
- การเผชิญสืบต้องเสียค่าธรรมเนียม	183
- คู่ความตกลงวิธีการสืบพยาน	185
บทที่ 10 การสืบพยานโดยทำบันทึกถ้อยคำ	187
บทที่ 11 การส่งประเด็น	191
- ในกรณีเป็นฝ่ายขอส่งประเด็น	192
- ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขอส่งประเด็น	194
- การฟังประเด็นกลับ	196
- การตระเตรียมให้สอบข้อเท็จจริง	196

บทนำ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น อาจแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การเตรียมคดีก่อนฟ้องหรือก่อนยื่นคำให้การหนึ่ง, การทำคำฟ้องหรือคำให้การหนึ่ง, การสืบพยานหนึ่ง และการแถลงการณ์อีกหนึ่งขั้นตอน ทั้งสี่ขั้นนี้ทนายความผู้สนใจในวิชาชีพแห่งตน ผู้รับผิดชอบต่อลูกค้าของตนจักต้องกระทำให้บริบูรณ์และโดยเต็มกำลังความสามารถ

ในขั้นตอนทั้งสี่นี้ สามารถกล่าวได้ว่า การเตรียมคดีมีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นขั้นตอนที่ว่าด้วยการตรวจสอบวิเคราะห์ข้อเท็จจริง วิเคราะห์และประเมินข้อต่อสู้ของคู่กรณี จัดลำดับความสำคัญของพยานหลักฐานและเป็นพยานหลักฐานของคู่กรณี แล้วจึงวางแผนการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นทำคำฟ้องหรือคำให้การ การสืบพยาน และการแถลงการณ์ เมื่อเตรียมคดีได้สมบูรณ์ดีแล้ว การทำคำฟ้องหรือคำให้การ การสืบพยาน และการแถลงการณ์ ก็มีความสำคัญลดหลั่นลงมาตามลำดับ แต่กระนั้นก็สามารถกล่าวได้เช่นกันว่า ถ้าการสืบพยานเสียไปหรือบกพร่องไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้แล้ว ก็จะส่งผลให้คดีแพ้ได้เช่นเดียวกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าการสืบพยานทำได้บริบูรณ์แล้วก็จะส่งผลให้คดีชนะได้ โดยนัยดังกล่าว การสืบพยานก็เป็นกระบวนการพิจารณาที่สำคัญที่สุดกระบวนการหนึ่งของการดำเนินคดี

ประการสำคัญ “การสืบพยาน” เป็นการแสดงออกซึ่งความสามารถ ความรอบรู้ ในความรู้แขนงต่างๆ ของทนายความ เป็นเวทีที่คู่ความ พยาน ศาล สามารถทราบความเนียนแหลมของทนายความ ด้วยเหตุนี้ทนายความจึงต้องสนใจการสืบพยานให้มากและตลอดเวลา ฝึกฝนจนสันทัด ซ้ำของ สูงส่งเรื่อยๆ ไปจะหยุดนิ่งมิได้เป็นอันขาด

การสืบพยานมีข้อควรพิจารณา 5 ประการ คือ หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริง และหน้าที่นำสืบก่อนหลังหนึ่ง การนำพยานมาสืบหนึ่ง การถามพยานหนึ่ง การเผชิญสืบหนึ่ง และส่งประเด็นอีกหนึ่ง ซึ่งจะได้แยกพิจารณาโดยลำดับต่อไป

**หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริง
และหน้าที่นำสืบก่อนหลัง
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง**

หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงและหน้าที่นำสืบก่อนหลังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเรื่องสองเรื่องที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งในที่นี่จะกล่าวโดยสรุป เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจอันนำไปสู่การสืบพยานเท่านั้น

ในคดีแพ่งหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงหรือที่มักเรียกกันว่า “**ภาระการพิสูจน์**” นั่นคือ ภาระของคู่ความในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดๆ ที่ตนยกขึ้นกล่าวอ้าง โดยคู่ความฝ่ายนั้นจะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบแสดง เพื่อการพิสูจน์ตามภาระ หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงในประเด็นพิพาทใดจะเป็นของฝ่ายโจทก์หรือจำเลย จะต้องพิจารณาจากหลักกฎหมายเท่านั้น ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดเองหรือสั่งเปลี่ยนแปลงหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นไม่ได้

เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นแม่บทของหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริง ใช้คำว่า “**หน้าที่นำสืบ**” ต่อมาเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 23) พ.ศ. 2550 ได้ยกเลิกข้อความตามมาตรา 84 เดิม และบัญญัติข้อความใหม่เป็นเรื่องการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแทน ส่วนหลักการเกี่ยวกับหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงหรือภาระการพิสูจน์ ได้นำมาบัญญัติไว้ใหม่เป็นมาตรา 84/1 โดยใช้คำว่า “**ภาระการพิสูจน์**” ตามที่นิยมเรียกกันมาแต่เดิมแทนคำว่าหน้าที่นำสืบ แต่มาตราอื่นๆ ในลำดับถัดมาก็ยังคงใช้คำว่าหน้าที่นำสืบเช่นเดิม คำทั้งสองคำดังกล่าวยังคงมี

ความหมายเดียวกัน

ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 เป็นแม่บทของหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงหรือการกระการพิสูจน์ ตามหลักดังกล่าวคือ **ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ** ส่วนข้อยกเว้นหลัก หน้าที่นำสืบตามมาตรา 84 (1) เดิม ได้นำไปบัญญัติไว้เป็นข้อยกเว้นเรื่องการวินิจฉัยคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานตามมาตรา 84 ใหม่คงไว้แต่ข้อยกเว้นตามมาตรา 84 (2) เดิม ซึ่งมีการเพิ่มเติมเรื่อง “ข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่า ตนได้ปฏิบัติตาม เงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว” ในบางกรณีที่จำเลยให้การต่อสู้คดี แม้เป็นการยกข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ก็อยู่ภายใต้หลัก **“ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบทั้งสิ้น”** ตัวอย่างเช่น

“โจทก์ว่าจำเลยตกลงขายข้าวสารให้โจทก์ โจทก์ไปขอรับข้าวสารจำเลยกลับไม่ยอมขาย จึงฟ้องเรียกค่าเสียหาย จำเลยให้การยอมรับว่าได้ตกลงขายข้าวสารจริง แต่โจทก์ไม่มารับข้าวในวันที่กำหนดไว้ จำเลยจึงริบมัดจำตามข้อสัญญา ดังนี้ ประเด็นตกเป็นหน้าที่จำเลยนำสืบว่า ได้มีข้อตกลงกำหนดวันให้โจทก์มารับข้าว ซึ่งโจทก์ได้ผิดสัญญาเอง การสืบพยานก็คือ วิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 นั่นเอง”

พึงระลึกเสมอว่า เมื่อมีการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษขึ้นใหม่ หรือ

มีการออกกฎหมายกำหนดลักษณะและประเภทคดีที่ต้องใช้วิธีพิจารณาคดีโดยเฉพาะขึ้น มักมีวิธีพิจารณาแตกต่างไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีและพยานหลักฐาน ทนายความจึงต้องติดตามและศึกษากฎหมายเหล่านั้นให้ดีเสมอ เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ส่วนที่ 2 มาตรา 29 บัญญัติให้ประเด็นข้อพิพาทข้อใดที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น ดังนั้นคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อการพิสูจน์ตามภาระดังกล่าว เมื่อศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นฝ่ายกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตหรือการดำเนินการใดๆ นั้นเลยก็ตาม

ภาระการพิสูจน์ตามมาตรา 84/1

เป็นคนละเรื่องกับหน้าที่นำสืบก่อนหลัง

หน้าที่นำสืบก่อนหลังเป็นข้อกำหนดของศาลที่ให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายนำพยานเข้าสืบก่อนหรือสืบหลังในประเด็นพิพาทประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือทุกประเด็น ซึ่งปกติศาลจะกำหนดในวัน

ชี้สองสถานตามมาตรา 183 แต่ในกรณีที่ไม่มีชี้สองสถาน เช่น ในกรณีขาดนัด โจทก์ก็ต้องนำสืบก่อนทุกประเด็น หน้าที่นำสืบก่อนหลังก่อให้เกิดความได้เปรียบในทางคดีมาก บางคดีถึงขนาดเป็นสาเหตุของการแพ้ชนะคดี ดังนั้น ทนายความพึงให้ความสนใจข้อนี้ให้มากอย่าละเลยเป็นอันขาด และอย่าเข้าใจว่าศาลจะมีคำสั่งกำหนดหน้าที่นำสืบถูกต้องเสมอไป

สำหรับข้าพเจ้า ทางปฏิบัติที่ข้าพเจ้าใช้มาตลอด คือ ในคดีที่เห็นว่า หน้าที่นำสืบก่อนหลังกำกึ่งหรืออาจสับสนได้ง่าย ข้าพเจ้าจะทำคำแถลงยื่นต่อศาลก่อนวันชี้สองสถาน กราบเรียนเหตุผลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลว่าหน้าที่นำสืบก่อนควรตกแก่ฝ่ายใด เหตุที่ต้องทำเช่นนี้ก็เพราะเห็นว่าเท่าที่ผ่านมา มีผู้พิพากษาน้อยคนนักที่จะสั่งเปลี่ยนแปลงหน้าที่นำสืบก่อนหลังที่ได้สั่งไปแล้ว การอุทธรณ์หรือการฎีกาคำสั่งพร้อมกับคำพิพากษาก็มักจะได้รับผลว่า “คู่ความนำสืบกันมาครบถ้วนแล้ว แม้จะกำหนดหน้าที่การนำสืบก่อนหลังใหม่ก็จะมีผลเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงอีก”

ตามปกติศาลจะกำหนดให้คู่ความที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญหรือมีภาระการพิสูจน์หลายประเด็นกว่า มีหน้าที่นำสืบก่อน แม้ว่าประเด็นข้อใดข้อหนึ่งฝ่ายที่นำสืบก่อนจะไม่มีภาระการพิสูจน์ก็ตาม เมื่อศาลกำหนดให้มีหน้าที่นำสืบก่อนแล้ว ฝ่ายนั้นต้องนำสืบในลักษณะสืบแก้ไปก่อน นอกจากนี้ ในเรื่องหน้าที่นำสืบก่อนหลังคู่ความฝ่ายใดจะรับ

นำสืบก่อนก็ได้ และเมื่อฝ่ายใดได้รับจะนำสืบก่อนแล้วฝ่ายนั้นจะต้องนำสืบ โดยไม่ต้องคำนึงว่าตามรูปคดีเป็นหน้าที่ของฝ่ายใดที่จะต้องนำสืบก่อน

ตัวอย่าง โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินกับโจทก์ในราคา 500,000 บาท ถึงกำหนดแล้วจำเลยผิดสัญญาไม่ไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์แก่โจทก์ จึงขอให้ศาลบังคับให้จำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ และรับเงินที่เหลือ หากโอนไม่ได้ให้จำเลยคืนมัดจำและใช้ค่าเสียหาย 1,000,000 บาท จำเลยให้การว่า สัญญาซื้อขายกระทำโดยเจตนาหลงระหว่างโจทก์จำเลยเป็นโมฆะ โจทก์ไม่ได้เสียหายตามฟ้อง

ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทว่า

1. สัญญาซื้อขายเป็นโมฆะ เพราะกระทำโดยเจตนาหลงหรือไม่
2. โจทก์เสียหายหรือไม่ เพียงใด

และมีคำสั่งเรื่องหน้าที่นำสืบว่า ตามประเด็นข้อ 1 จำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้างจึงมีภาระการพิสูจน์ ตามประเด็นข้อ 2 โจทก์กล่าวอ้าง จำเลยปฏิเสธ โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ แต่เนื่องจากประเด็นข้อ 1 เป็นประเด็นสำคัญ และเพื่อความสะดวกในการพิจารณาจึงให้จำเลยนำสืบก่อนทั้งสองประเด็น เสร็จแล้วให้โจทก์นำสืบแก้และนำสืบตามลำดับ

จากตัวอย่างดังกล่าวจะสามารถเข้าใจ “ภาระการพิสูจน์” และหน้าที่นำสืบก่อนหลังได้ชัด และจะเห็นได้ต่อไปว่าตามประเด็นพิพาทข้อ 2 นั้น จำเลยไม่มีภาระการพิสูจน์ แต่เป็นภาระของโจทก์ และเมื่อศาลกำหนดเช่นนี้แล้ว จึงเลยจึงต้องพิสูจน์แก้ข้อกล่าวอ้างของโจทก์ไปเลยว่า

โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายตามฟ้อง นั่นคือจำเลยต้องนำพยานมาพิสูจน์
ให้ศาลเห็นว่าโจทก์ไม่ได้รับความเสียหายตามที่ฟ้อง

